

TOTUUDEN YSTÄVÄT

Rekisteröity uskonnollinen yhdyskunta
Kalevi Korppi
Kantelettarentie 9 C 40
00420 HELSINKI
Sp. kalevi.korppi@pp.inet.fi

LAUSUNTO

3.9.2010

Opetus- ja kulttuuriministeriö
PL 29
00023 VALTIONEUVOSTO

Lausuntopyyntö 8.6.2010 (Dnro 20/040/2009)

Lausunto perusopetuksen yleisten valtakunnallisten tavoitteiden sekä perusopetuksen tuntijaon uudistamista valmistelevan työryhmän ehdotuksista

Totuuden Ystävät (TY) lausuu vain seikoista, jotka koskevat uskonnon, elämäntietämisen ja ehdotetun etiikan opetusta tai niiden taustalla vaikuttava tekijöitä.

Globalisaatio, monikulttuuristuminen ja suomalaisen yhteiskunnan muutos

Työryhmä kirjoittaa toistuvasti globalisaatiosta, monikulttuuristumisesta ja näiden vaikutuksesta suomalaisen yhteiskunnan muutokseen.

Kuitenkin maallistuminen, oikeudellisesti sekulaarien valtioiden ja ateismin kasvu yhtenä megatrendinä on tosiasia, jota työryhmä ei ole noteerannut. Tämä trendi on vallinnut maailmassa jo kauan. Oikeudellisesti sekulaarit jättiläisvaltiot kuten Kiina ja Intia vahvistavat asemiaan. Kiinan arvioidaan ohittavan Yhdysvallat (myös oikeudellisesti sekulaari valtio) maailman suurimpana talousmahtina jo vuonna 2025. Nämä muutokset vaikuttavat uskonnottomien katsomusten ja yleensä ateismin voimistumiseen kaikkialla maailmassa. Ateismi ei kuitenkaan ole mikään uskonto, ideologia tai katsomus. Se on kuitenkin tausta, kuin ilma, jota hengitämme.

Asia koskee myös Suomea. Esimerkiksi valtiokirkoista on viimeisen seitsemän vuoden aikana eronnut pelkästään Tampereen vapaa-ajattelijat ry:n perustaman Eroakirkosta.fi-palvelun kautta yli 200 000 kirkkojen jäsentä, keskimäärin 81 henkilöä/päivä. Eroliikkeen voimakkuuden odotetaan jatkuvan lähivuosina vähintään samanvahvuisena. Uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumaton väestönosa on ylivoimaisesti nopeimmin kasvava väestönosa, samoin ylivoimaisesti suurin väestönosa evankelis-luterilaisten jälkeen. Vaikka maassamme on monia uskontoja, kaikki uskonnolliset vähemmistöt ovat hyvin pieniä.

Perusopetuksen suunnittelussa pitää ottaa huomioon väestön muutostrendit. Se tarkoittaa käytännössä elämäntietämisen oppilasmäärän kasvua ja sitä, ettei opetusta tältä osin pirstota.

Totuuden Ystävien peruskanta

TY:n mielestä valtion, kuntien tai yleensä julkisen vallan tehtävänä ei ole opettaa uskontoja eikä muita katsomuksia julkisessa koulussa. Tulevaisuuden Suomesta tulee sekulaari valtio, jolloin kaikki katsomusopetus poistuu julkisesta koulusta. Sikäli kuin koulussa tällöin opetetaan etiikkaa tai filosofiaa, erityisesti jos ne korvaavat nykyisen katsomusopetuksen, niitä ei voida pitää katsomusaineina. Niitä tulee opettaa sekulaarista ja tieteellisestä lähtökohdasta. Tämä muutos ei tapahdu vielä 2020-luvulla, katsomme pitemmälle kuin työryhmä.

Arvot ja vähemmistöt

Mitään yhteistä arvopohjaa uskontojen ja ateismin välillä ei ole eikä voikaan olla. Suomessa julkinen koulu tarjoaa katsomusopetusvaihtoehtoja, joista oppilaiden vanhemmat ja opiskelijat valitsevat itselleen parhaiten soveltuvan.

Jokainen yksilö on luonnostaan erilainen. Erot heidän välillään ovat luonnollisia ja välttämättömiä. Aito keskustelu voi alkaa siitä, kun yhteisiä arvoja ei ole. On kyseenalaista, onko kouluviranomaisten tai eduskunnan asiana lainkaan määritellä ”yhteisiä arvoja”. Suvaitsevaisuuden ja ymmärtämisen kasvu sinänsä on tämän päivän imagopuhetta eikä kelpaa TY:lle mittapuuksi. Haitalliset ja vaaralliset kulttuuripiirteet eivät tarvitse ymmärtämystä, hyväksyntää eivätkä arvostusta.

Kokemus on osoittanut, ettei koulu usein ole turvallinen paikka katsomusvähemmistöön kuuluville oppilaille. Näiden tulee varautua epävarmuuteen, syrjintään ja omien oikeuksiensa puolustamiseen. Jos yhteisyyttä ei ole mahdollista saavuttaa, katsomusvähemmistöön kuuluvan oppilaan pitää osata olla yksin. Tämä on yleinen logiikka riippumatta siitä, mikä ryhmä on enemmistönä ja mitkä vähemmistöinä.

Ei-kristittyihin vähemmistöihin kuuluvien oppilaiden identiteetin vahvistaminen koulussa, jossa n. 80 prosenttia kouluväestä on kristittyjä, on hankalaa. Tätä vaikeuttaa myös ympäristö: Suomi ei ole sekulaari valtio. Muistio tavoittelee jotakin sellaista - kylläkin erinomaista asiaa -, jonka toimintaympäristö ei vielä ole kypsytynyt. 2020-luvulla ollaan tietysti paremmassa asemassa kuin nyt.

Opetuksen tieteellinen perusta

Opetuksen yleisten valtakunnallisten tavoitteiden toisessa pykälässä, joka käsittelee tarpeellisia tietoja ja taitoja, korostetaan opetuksen *tieteellistä perustaa*. Kysymme, miksi uskontoa yleensä opetetaan koulussa? Tieteellinen perusta ja koeteltu tieto eivät tarvitse uskontoa.

Opetuksen määrä

Kun katsomusaineita toistaiseksi opetetaan julkisessa koulussa, TY katsoo, että uskonnon ja elämänskatsomustiedon opetuksen määrän tulee olla samansuuruinen.

Lähes 40 prosenttia rehtoreista pitää katsomusaineiden tuntimäärää liian suurena. Perusopetuksessa uskonnon ja elämänskatsomustiedon tuntimäärä on 11 vuosiviikkotuntia. Uskonnon tuntimäärää pitävät korkeina myös vanhemmat. Toisaalta oppilaiden / opiskelijoiden mielestä opetuksen määrä on jokseenkin oikea.

TY kannattaa uskonnon ja elämänskatsomustiedon tuntimäärän vähentämistä. Erityisesti pienten lasten uskonnonopetusta tulisi vähentää ja opetuksen pitäisi alkaa myöhemmin kuin nyt. Vuosiviikkotuntien leikkaaminen kolmella on askel oikeaan suuntaan. Mutta tällöinkään vapautuvaa resurssia ei tule käyttää niin, että ehdotettu etiikka voitaisiin hyväksyä uudeksi oppiaineeksi. Vapautuva resurssi tulisi jakaa siten, että sen antama lisäarvo oppilaille / aikuisopiskelijoille olisi suurin mahdollinen.

Uskonnon opetus

Työryhmän muistiosta voi saada sen väärän käsityksen, että uskonnonvapaus sisältäisi oikeuden saada uskonnon opetusta julkisessa koulussa. Tällaista oikeutta ei ole olemassa. Opetuksen puuttuminen ei myöskään loukkaa kenenkään uskonnonvapautta. Uskonnonopetusta annetaan

Suomessa, koska Suomi ei ole sekulaari valtio. Tulevaisuuden Suomessa uskonnon opetus ja elämäkatsomustiedon opetus poistuvat julkisista kouluista.

Työryhmän kuva uskonnosta on yksipuolinen ja siloteltu. Esimerkiksi ihmisiä ei tarvitse kunnioittaa vain sen vuoksi, että näillä on erilainen vakaumus kuin itsellä. Kunnioituksen perusta ja vaikutin tulevat muualta.

TY on eri mieltä työryhmän kanssa siitä, onko uskonnon opetus tunnustuksellista. Nykyinen oman uskonnon opetus on tunnustuksellista kuten ennenkin. Viimeksi vaihdettiin vain nimi. Tunnustuksetonta uskonnon opetusta ei voi olla olemassa. Sitä ei olisi uskontotiedonkaan opetus.

Tunnustuksellisuus kuuluu uskontoihin näkyen opetuksen sisällössä, oppikirjoissa yms. monin tavoin. Se tarkoittaa uskontojen oppien pitämistä totena. Tunnustuksellisuuden käsitteestä haluttiin päästä irti siitä syystä, että väärinkäytöksistä ja uskonnon- ja ateisminvapauden loukkauksista olisi vaikeampi kannella ja valittaa. Muistiassa kerrotaan tutkimuksesta, jonka mukaan eri uskontojen opetussuunnitelmien perusteet ovat lähellä kutakin uskonnollista yhdyskuntaa (siis sen uskontunnustusta?), vaikka ymmärrettävästi tämä etäisyys evankelis-luterilaisen uskonnon opetuksen kohdalla on suurempi kuin muilla.

Ortodoksit ovat pieni, etuoikeutettu vähemmistö

Ortodoksisen opetuksen asemaa ei voida puolustaa Suomen ortodoksisen kirkon jäsenmäärän (n. 60 000) suuruudella. Kirkon valtiokirkkoasema perustuu historiaan; kirkko oli täällä jo ennen itsenäisen Suomen valtion syntyä. Kirkko käy kalliiksi veronmaksajille. Sen asema pitäisi saattaa samanlaiseksi kuin on muiden pienten uskonnollisten yhdyskuntien asema. Pelkkä vanha tapa ei ole hyväksyttävä syy ylläpitää eriarvoa ja syrjintää.

Elämäkatsomustiedon opetus

Elämäkatsomustiedon opetusta on heikennetty ja vääristelty jatkuvasti. Kun sen lähtökohtana oli luoda aine uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomille oppilaille, sen viitekehys oli sekulaari ja sen oppilaat sekä opiskelijat ovat pääasiassa yhdyskuntiin kuulumattomia, ei ole mitään perustetta noudattaa ns. Madridin suositusta (2001), jonka mukaan sekulaareja vakaumuksia ja uskontoja opetetaan tasapuolisesti. Tämä on kotiseutuperiaatteen vastaista ja heikentää elämäkatsomustietoa. Opetuksen pääpainon tulee olla uskonnottomissa katsomuksissa kuten aatteellinen ja sekulaari humanismi, sekularismi, vapaa-ajattelu jne. Madridin suositus on myös ristiriidassa sen kanssa, että oppilaiden oman sekulaarin kulttuuriperinnön tuntemus on heikkoa ja elämäkatsomustiedon osaaminen arviointien mukaan vain kohtalaista (ja heikompa kuin uskontojen osaaminen). Sekulaarin kulttuuriperinnön tuntemus vahvistuu, kun opetuksen painopiste muutetaan oikeaksi.

Myöskään ihmisoikeusetiikka, kuten mikään muukaan etiikka, ei ollut elämäkatsomustiedon opetuksen perustana.

TY:n mielestä elämäkatsomustiedon opetuksen tavoitteet eivät nouse erilaisten tieteiden näkökulmista kuten työryhmä esittää, vaan yhdyskuntiin kuulumattomien oppilaiden / opiskelijoiden tarpeista. Koska elämäkatsomustieto sisältää etiikan opetusta, erillinen etiikan opetus olisi tarpeetonta.

Vähemmistöille katsomusopetusta omana ryhmänään

Koska kaikki vähemmistöt koulussa ovat pieniä, on tärkeää, että vähemmistöjen katsomusopetusta annetaan omina ryhminään. TY torjuu ehdottomasti uskovien ja yhdyskuntiin kuulumattomien

sekaryhmäopetuksen. Se on riitojen ja vaikeuksien siemen. Sekaryhmäopetus ei toiminut koskaan hyvin ja siitä luovuttiin uskontojen historian ja siveysopin opetuksessa vuonna 1985.

Jos etiikkaa opetettaisiin elämäkatsomustiedon opetusryhmässä, se olisi vain nimikyltin vaihtamista, joka ei toisi lisäarvoa.

Elämäkatsomustiedon opetuksen sabotointi

Myös elämäkatsomustiedon ryhmäkoot ovat pysyneet pieninä monella paikkakunnalla. Asiaa koskevat kantelut ovat paljastaneet, että opettajat, rehtorit, muut kouluvirkamiehet ja poliittiset luottamushenkilöt ovat jatkuvasti jarruttaneet elämäkatsomustiedon opetusryhmien syntymistä yleensä ja niiden ryhmäkokojen kasvamista vanhentuneella, puutteellisella, väärällä ja lakien vastaisella tiedottamisella sekä muilla käytännön toimilla kunnissa ja kouluissa.

Aluehallintoviranomaiset tai Opetushallitus puolestaan eivät ole halunneet valvoa asioita selittäen, ettei se yksittäisissä kunnissa kuulu heidän toimivaltaansa. Joissakin kunnissa on viime aikoina kuitenkin palattu laillisiin menettelytapoihin (esim. Seinäjoki).

Vain noin 1/6 elämäkatsomustietoon oikeutetuista oppilaista / opiskelijoista opiskelee ainetta. Valtaosa yhdyskuntiin kuulumattomista on evankelis-luterilaisessa opetuksessa. Kun elämäkatsomustiedon opetuksen sabotointia karsitaan pois, oppilasmäärät voivat nousta huomattavasti ja nopeasti nykyisestä (15 543 oppilasta v. 2008).

Uskonto ja elämäkatsomustieto vaihtoehtoisiksi toisilleen?

Uskontoa ja elämäkatsomustietoa ei pidä tehdä vaihtoehtoisiksi toisilleen. Elämäkatsomustieto ei sovi uskoville oppilaille, koska sen viitekehys on uskonnoton. Uskovilla oppilailla on myös huonot tiedot uskonnottomasta kulttuuriperinteestä ja heidän motivaationsa opiskella elämäkatsomustietoa on heikko.

TY tai yleisemmin ateistit eivät ole koskaan vastustaneet pienryhmäisten uskontojen opetusta julkisessa koulussa, eivät myöskään alhaista ryhmäkokoja (nykyisin kolme). Ryhmäkoon nostaminen radikaalisti kymmeneen käytännössä tappaa pienryhmäisten uskontojen opetuksen monissa suurissakin kaupungeissa. Kun ortodoksista opetusta jälleen suosittaisiin pysyttämällä ryhmäkoko kolmessa, se herättää katkeruutta.

Jos ryhmäkoko nostettaisiin ehdotetulla tavalla kymmeneen, vähemmistöyhdyskuntiin kuuluvia oppilaita ajautuisi nykyistä enemmän elämäkatsomustietoon. Nämä oppilaat / opiskelijat ovat elämäkatsomustiedossa ei-toivottuja muukalaisia. Heidän oikeutensa huoltajan pyynnöstä päästä elämäkatsomustiedon opetukseen tulee poistaa, jos ryhmäkoko nostetaan (perusopetuslaki 13 §, 5. mom., 2. virke).

Elämäkatsomustiedon opetuksesta ei saa tulla kaatoluokkaa. Pienryhmäisessä uskonnon opetuksessakin on ymmärretty rauhoittaa opetus, eivätkä sinne pääse toisuskoiset tai ateistit. Mistään vähemmistön katsomusopetuksesta ei saa tehdä kaatoluokkaa. Erityisen kaatoluokan puuttuessa sellaisena voi toimia vain enemmistön uskonnonopetus. Jos tämä ei ole mahdollista, näille oppilaille ei tule antaa katsomusopetusta lainkaan.

Etiikka

Ehdotuksen mukaan etiikan tavoitteena on vahvistaa eri katsomusryhmille yhteisten arvostusten pohdintaa.

Tällainen pohdinta ei saa ohittaa koulun päätarkoitusta, oppimista. Elämäkatsomustiedon opetukseen sisältyy jo nyt etiikan opetusta. Jos sitä halutaan painottaa enemmän, se on mahdollista. Etiikka ei toisi oppilaiden / aikuisopiskelijoiden näkökulmasta opetukseen mitään lisäarvoa. Sen sijaan etiikka uutena oppiaineena lisäisi sirpaloitumista, mitä työryhmäkin yleensä haluaa välttää.

Etiikan opetus synnyttäisi kiistan siitä, miltä pohjalta sitä opetettaisiin. TY torjuu sekaryhmäopetuksen ehdottomasti. Se tie tuli kuljettua loppuun jo vuonna 1985. Kun oppilaiden kannalta normatiivinen etiikka on helpompaa ja hyödyllisempää, tällaista opetusta voidaan antaa vain yhdyskuntiin kuulumattomien omassa opetusryhmässä. Opetus on silloin sekulaaria etiikkaa, joka tukee sekulaaria katsomusopetusta. Vastaavasti uskonnon opetusryhmässä voidaan opettaa etiikkaa.

Mahdollinen etiikan opetus katsomusryhmien yhteisenä opetuksena pitää kieltää.

Perusopetuksen aikuisopiskelijat

Suurin osa aikuisopiskelijoista valitsee katsomusopetuksesi elämäkatsomustiedon, johon heillä on oikeus. Miksi tämä valinta ei kelpaa työryhmälle, vaan se haluaisi tilalle yhteisen, pakollisen etiikan, vieläpä katsomusaineena. Halutaanko etiikan opetuksen olevan jonkinlaista uskonnollista etiikkaa?

Työryhmä ei halua tarjota perusopetuksen aikuisopiskelijoille uskonnonopetuksen eri vaihtoehtoja perustein, että opiskelijoiden määrä on pieni, n. 900 opiskelijaa. Kun n. 70 prosenttia opiskelijoista on vieraskielisiä ja suurimmat ryhmät ovat somalit, venäläiset ja afgaanit, on ymmärrettävää, että elämäkatsomustiedon opetus on heille pienempi paha kuin kristinuskon opetus. Elämäkatsomustieto ei ole tunnustuksellista ja sen kohderyhmä on yhdyskuntiin kuulumattomat oppilaat / opiskelijat.

Aikuinen saa opiskella elämäkatsomustietoa, vaikka kuuluisi uskonnolliseen yhdyskuntaan. Näin kaikille yhteinen elämäkatsomustieto on aikuisopiskelijoiden piirissä jo nyt mahdollista ja katsomusryhmärajat ylittyvät. Etiikkaa pitäisi ja opetetaan osana elämäkatsomustietoa. Jälleen pelkän nimilapun vaihtaminen etiikaksi ei tuo lisäarvoa oppilaille / opiskelijoille.

Pakollinen katsomusaine etiikka yhteisenä kaikille opiskelijoille on pahinta, mitä voi kuvitella. Oman uskonnon tai elämäkatsomustiedon opetus jäisi valinnaiseksi aineeksi. Näin pienelle ryhmälle aikuisia elämäkatsomustieto on parempi ja hyödyllisempi vaihtoehto kuin etiikka. TY kannattaa sitä, että aikuisopiskelijat saavat edelleen valita elämäkatsomustiedon. Samalla torjumme etiikan opetuksen sekä pakollisena aineena että katsomusaineena.

Sekulaari tulevaisuuden Suomi

Etiikka, ja yleensä koko filosofia tai pedagoginen filosofia, voivat olla mainio idea tulevaisuuden sekulaarissa Suomessa. Vasta tällöin kaikki katsomusopetus poistuu julkisesta koulusta, eikä filosofiaa tule nähdä katsomusaineena. Tulevaisuuden etiikan opetuksen tulee olla sekulaaria ja filosofista etiikkaa. Pienille oppilaille pedagoginen filosofia on paikallaan.

Kun tarkastellaan nyt tehtyä filosofiaa tai pedagogista filosofiaa koskevaa aloitetta, huomataan, että siinä on hyvin vähän jos lainkaan sellaista, minkä opettaminen ei olisi mahdollista jo nyt elämäkatsomustiedon opetuksessa. Esimerkiksi ajattelu- ja keskustelutaitoja, demokraattisia kansalaistaitoja sekä omakohtaista, kriittistä ajattelua opetetaan jo nyt elämäkatsomustiedossa. Kokonaisuuksien hahmottaminen, kriittiset ajattelutaidot ja toimintavalmiudet, omat arvot, ihmettely, kysely, perusteluiden vaatiminen, erittely ja arviointi sekä päättely kaikki ovat elämäkatsomustiedon perusteluita.

Lausunnon keskeinen sisältö

Totuuden Ystävien mielestä julkisen vallan tehtävänä ei ole opettaa katsomuksia julkisessa koulussa. Tulevaisuuden sekulaarissa Suomessa kaikki katsomusopetus lakkaa.

Nykyisen katsomusopetusjärjestelmän ollessa voimassa uskontoa ja elämäkatsomustietoa tulee opettaa yhtä paljon. TY kannattaa tuntimäärän leikkaamista kolmella vuosiviikkotunnilla, mutta vain ehdolla, ettei etiikka hyväksytä uudeksi oppiaineeksi eikä vapautuvasta tuntiresurssista ohjata sille kahta vuosiviikkotuntia. Jos etiikka kuitenkin hyväksyttäisiin uudeksi oppiaineeksi, sitä tulisi opettaa elämäkatsomustiedon oppilaille vain näiden omassa opetusryhmässä. Lisäksi vuosiviikkotunteja uskonnon / elämäkatsomustiedon osalta pitäisi leikata neljällä. Tällöin vuosiviikkotunnit jakautuisivat näin: uskonto / elämäkatsomustieto 7, etiikka 2. Näin samat opetusryhmät voisivat jatkaa vuodesta toiseen.

Katsomusopetusta, erityisesti kaikkien vähemmistöjen katsomusopetusta, tulee antaa katsomusryhmien omissa opetusryhmissä. Sekaryhmäopetus torjutaan ehdottomasti. Mikäli etiikka kuitenkin hyväksyttäisiin uudeksi oppiaineeksi, sekaryhmäopetus torjuttaisiin siinäkin opetuksessa ehdottomasti.

Uskonnon ja elämäkatsomustiedon tekeminen vaihtoehtoisiksi toisilleen torjutaan ehdottomasti. Elämäkatsomustieto on tarkoitettu uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomille oppilaille ja pitää säilyttää sellaisena. Oppilasmäärä tulee kasvamaan, jos sabotointi saadaan loppumaan.

Ehdotettu etiikka ei tarjoa mitään sellaista, jota ei jo opetettaisi tai voitaisi opettaa elämäkatsomustiedossa. Etiikka torjutaan myös siksi, että se synnyttäisi katsomusryhmien välisiä riitoja ja pirstoisi opetusta.

Mikäli pienryhmäinen uskonnon opetus tapetaan nostamalla ryhmäkoko kymmeneen, perusopetuslain 13 §:n 5. momentin 2. virke pitää kumota. Elämäkatsomustiedosta ei pidä tehdä kaatoluokkaa.

Aikuisopiskelijoiden valinnanmahdollisuuden lakkauttaminen ja pakollisen etiikan opettaminen heille, vieläpä katsomusaineena ja sekaryhmissä, torjutaan ehdottomasti. Nykyjärjestelmä toimii hyvin, valtaosa opiskelijoista on valinnut elämäkatsomustiedon.

Tulevaisuudessa kaikki katsomusopetus lakkaa julkisessa koulussa. Etiikka, filosofia ja pedagoginen filosofia voisivat olla hyviä ideoita silloin, mutta tämä ei tapahdu vielä 2020-luvulla. Opetuksen suunnittelussa pitää ottaa huomioon sekularismin kasvu, oikeudellisesti uskonnottomien valtioiden (Kiina, Intia) vaikutusvallan kasvu sekä uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattoman väestön absoluuttinen ja suhteellinen kasvu omassa maassamme.

Helsingissä 3.9.2010

Kalevi Korppi
esimies
Totuuden Ystävät